

Respect voor klokkenluiders

Over klokkenluiders binnen het notariaat heb ik nauwelijks iets gelezen. Zijn ze er niet? Zijn daar geen misstanden en zijn klokkenluiders daarom overbodig en afwezig? Elders bestaan ze in ieder geval wel en daarom lijkt het me goed er enige aandacht aan te schenken. Zelf kreeg ik menigmaal met klokkenluiders te maken. Als secretaris van de Parlementaire Enquêtecommissie Bouwnijverheid (2002) bijvoorbeeld, waarbij het verhaal van Ad Bos een belangrijke rol speelde. Hij was degene die de zogeheten ‘schaduw-administratie’ met verboden kartelafspraken verstrekte aan politici en overheidsinstanties. Zonder een dergelijke administratie hadden de kartelvorming en corruptie binnen de bouwsector toentertijd niet of nauwelijks kunnen worden ontrafeld.

SPIJTOPTANT

De ‘klassieke klokkenluider’ loopt tegen misstanden aan, stelt deze intern aan de kaak en als dat niet tot adequate actie leidt, volgt een externe melding. Ad Bos was geen klassieke klokkenluider, eerder een ‘spijtoptant’: een persoon die aan het systeem van misstanden heeft meegedaan, zich daar op enig moment aan onttrekt en die daarna aan de bel trekt. Hij werd door zijn bijdrage aan de misstanden dan ook door het Openbaar Ministerie (OM) vervolgd. Dit leidde tot maatschappelijke kritiek, omdat Bos door menigeen als klokkenluider en held werd gezien. Daarom verzocht het OM het Gerechtshof uiteindelijk om het OM niet-ontvankelijk te laten verklaren, omdat het maatschappelijk belang niet langer zou zijn gediend met de vervolging van de verdachte. Zo kwam er in 2013, twaalf jaar nadat hij de ‘klok had geluid’, een einde aan de zaak van Ad Bos.

NUL OP REKEST

Met klokkenluiders loopt het vaak niet goed af. Paul Moore, voormalig hoofd *Group Regulatory Risk* van de Engelse bank HBOS, luidde in aanloop naar de financiële crisis in 2008 dat de bank te snel en te agressief wilde groeien. In zijn ogen hield de groei geen gelijke tred met de controlemechanismen die binnen een financiële instelling essentieel zijn. Intern vond de klokkenluider geen gehoor, sterker: hij werd door zijn bazen opzij gezet. Moore legde een en ander vast in een memo dat later openbaar is geworden. Daarin beschrijft hij zijn gevoel treffend als volgt: *‘Being an internal risk manager at the time felt a bit like being*

a man in a rowing boat trying to slow down an oil tanker.’ Uiteindelijk ging de olietanker – HBOS – zelf ook ten onder. Had men maar geluisterd naar Paul Moore. Moore trok – zoals het hoort – eerst intern aan de bel. Bij zijn baas, het bestuur, de auditcommissie en extern bij de toezichthouder kreeg hij echter nul op rekest. Steun van collega’s kreeg hij niet: *‘No one wanted or felt able to speak up for fear of stepping out of line with the rest of the lemmings who were busy organizing themselves to run over the edge of the cliff behind the piper CEOs and executive teams that were paid so much to play that tune.’* Steun van de extern accountant kreeg Moore evenmin. Toen hij zich tijdens een bijeenkomst weer eens kritisch had getoond, stelde de accountant dat Moore kennelijk ‘a death wish’ had.

KWIJT

Dit jaar is een groot boekhoudschandaal bij het Duitse Wirecard openbaar geworden. Er is 1,9 miljard euro kwijt. Dit bedrag zou hebben gestaan op bankrekeningen in de Filipijnen. Maar het lijkt foetsie te zijn, waarna Wirecard afstevent op een faillissement. De kwestie tekende zich het afgelopen jaar al af, door diverse publicaties in de *Financial Times*. De krant publiceerde meerdere artikelen waarin misstanden binnen Wirecard aan de orde werden gesteld. De journalist in kwestie was goed geïnformeerd en baseerde zich op documenten en informatie van binnenuit. Wirecard bestreed de publicaties en kreeg zelfs steun van de Duitse financiële toezichthouder *BaFin*.

SCHLEMIEL

Het vergt moed om misstanden – intern, extern en via de pers – aan de kaak te stellen. Voor je het weet, word je als klokkenluider bedreigt met ontslag, rechtszaken, claims en wat al niet meer. Voor je het weet, ben je geen held, maar de schlemiel. Vandaar mijn respect voor mensen als Ad Bos, Paul Moore en de bron die het Wirecard-schandaal aan de kaak stelden. Zij riskeerden veel. Achteraf is het echter de vraag of zij daarvoor afdoende zijn beloond en de waardering krijgen die zij verdienen. ■

Deze column wordt afwisselend geschreven door Teska van Vuren (notaris) en Marcel Pheijffer (hoogleraar accountancy).